

ser nye muligheder. Meget tyder på, at hans politik indtil da især havde været »kirkefjendtlig«; men nu sadles der om, hvorefter det går ud over en skånsk stormandsgruppe. Det kan lyde særdeles kynisk, men er vi ikke i Ludvig XI's og Henrik VII's tidsalder (næsten den konkrete baggrund for en Machiavelli)? Det er en klar kritik af kongens politik, at rigsrådet i Christian II's håndfæstning fik indført »et moralsk oprør« imod den afdødes regimente. Men dette tilsløredes, da Christian II kom til at fremstå endnu værre end faderen, med det bizarre resultat, at kong Hans' regeringstid siden kom til at fremstå som »de gode gamle dage«.

Denne lærde og skarpsindige bog har været længe undervejs, og man mærker sine steder, hvor meget der har måttet indarbejdes af nye resultater og senere

problemstillinger (f.eks. om bispeadministrationen, adelskoterier i de forskellige landsdele m.v.), der slet ikke var til disposition, dengang disputatsen ventileredes.

Man kan så stille sig det spørgsmål, om historikerne skal lade være med at beskæftige sig med problemer, der ikke soleklart indlysende lader sig løse. Men har historikeren ikke pligt til i det mindste at forsøge, vel vidende at der ofte blot vil være tale om at søge en teori, der kan virke lidt mere plausibel end forgængernes?

Sigende slutter forfatteren sit forord: »respektløs synes man at tage fat på forgængerne, vel vidende, at ens eget bidrag vil blive fulgt af andre, der uden skånsel bør søge at nå videre i sandheds erkendelse«.

Troels Dahlerup

NYERE TID

John T. Lauridsen, *Krig, købmænd og kongemagt – og andre 1600-tals studier*. Danish Humanist Texts and Studies, 20. (Museum Tusulanums forlag, 1999). 336 s., 275 kr.

I udlandet er der efterhånden en tradition for, at velmeriterede forskere på et tidspunkt får udgivet en samling af deres artikler. Denne skik er bestemt ikke udbredt i Danmark, men der kan argumenteres for det nyttige i den. Tidsskrifterne er mange, og hvem har eksempelvis overblik over, hvad der er trykt af en bestemt forfatter i *Den jyske Historiker*, *Fortid og Nutid*, *Vejle Amts Årbog*, *Magasinet fra Det Kongelige Bibliotek*, *Personalthistorisk Tidsskrift*, *Handels- og Søfartsmuseets Årbog* og *Skalk*?

Forskningschefen ved Det Kongelige

Bibliotek, John T. Lauridsen, har i årene 1981-1999 publiceret såvel i de nævnte tidsskrifter som andetsteds, og en nyudkommet antologi giver os en bekvem samling af hans artikler. Der er valgt en tematisk tilgang til udvalget, der kredser om Danmarks sociale og kulturelle historie i 1600-tallet og særlig om visse af de udenlandske købmandsmatador-slægter, der var aktive midt i 1600-tallet, nemlig Berns, Marselis og Klingenberg. Denne emnekreds har naturligvis forbindelse med disputatsen om Marselis-konsortiet fra 1987. Som titlen ganske rigtigt angiver, er krig, købmænd og kongemagt vigtige omdrejningspunkter i Lauridsens univers, og med skarpsindighed og omhyggelige kildeanalyser demonstreres det, hvordan de tre faktorer spillede sammen i udviklingen af

den enevældige stat. Alle artikler må betegnes som kritiske, velargumenterede og velorienterede. Der er brede anmeldelser, der giver hug til folk, som ikke lever op til den faglige standard, og som er kommet for skade at træde ind i Lauridsens bed – amatørhistorikeren Poul Harris og hortonomnen Annie Christensen. Med får man også enkelte utrykte bidrag, blandt andet en helt ny præciserende analyse af det anonyme skrift fra 1650'erne, »Den borgerlige Stands onde Vilkår«, samt ajourførte litteraturhenvisninger.

Samlingen er i udtalt grad præget af respekt for »de gamle«, i al fald visse af dem! Som det siges i en af de genudgivne anmeldelser: »Det er et usympatisk træk, når en forsker ikke vil vedkende sig de skuldre, hun står på«. Det gør Lauridsen til fulde. Den først aftrykte artikel er en kritisk stillingtagen til Ladewig Petersens epokegørende bind af *Dansk Socialhistorie* fra 1980, og antologiens sidste del udgøres af to artikler, der fastslår J.A. Fridericias og Johan Jørgensens store betydning for 1600-tallets historie. Lauridsen ser sig selv i en fortsat diskussion med forudgående forskere, såvel i almindelighed med Ladewig Petersen og hans tanker om samfundets indretning som mere specifikt med Johan Jørgensen og dennes reetablering af købmandsstandens image. Hele tiden er Lauridsen imidlertid også orienteret i forhold til den internationale litteratur. Ud over at give bidrag til 1600-tallets historie afspejler bogen selvklart en udvikling i et forfatterskab. Vi fornemmer tidens skift. Her er både den strukturelt orienterede artikel om *Dansk Socialhistorie* i et bind af *Den jyske Historiker* fra 1982, hvis forfattere ifølge Lauridsens egen note blev betegnet som »de marxistiske khomenier på Historisk Institut ved Århus Universitet«, og senere mere genealogisk, litterært orienterede bidrag. Der er imidler-

tid linje og klar logik i samlingen, der læses med fornøjelse. Den opfordrer egentlig til, at flere danske historikere udgiver tilsvarende antologier.

Bjørn Poulsen

Sebastian Olden-Jørgensen: *Kun navnet er tilbage – en biografi om Peter Griffenfeld*. (G.E.C. Gads Forlag, 1999). 351 s., 298 kr.

Bogens hovedperson er kendt og forbindes ofte med citatet: »Gør en stor mand af ham, men gør det langsomt«. Historien handler om vinhandlersønnen Peter Schumacher, der – i strid med formaning – gjorde en kometagtig karriere under enevælden, blev adlet Griffenfeld og fik magtfulde embeder, for derefter ved en politisk skueproces at blive anklaget for blandt andet embedsforsømmelse og højforræderi og dømt fra liv, ære og gods. På retterstedet blev dødsdommen ændret til livsvarigt fængsel. Om det er denne »gode historie«, der får talrige turister til at fotografere statuen af Griffenfeld i Rigsarkivets gård, får stå hen. Statuens indskrift: »Statsstyrets grundlægger« er næppe i sig selv så oplydende, at den er værd at tage med hjem for japanske turister. Og ganske interessant rummer Olden-Jørgensens revurdering af Griffenfeld også en kraftig nedtoning af hans indsats med hensyn til reformering af forvaltningen.

Som genre har biografiskrivningen været inde i en opgangsperiode. Christian 4.-jubilæet i 1988 gav anledning til adskillige beskrivelser af den kendteste person i kongerækken, men flere personer blev trukket med. Ditlev Tamm beskrev Christian 4.s kanslere Jacob Ulfeldt (d. 1630) og Christen Friis til Kragerup (d. 1639), ligesom også Ole Degn leverede en fin skildring af sidstnævnte. Steffen Heibergs vellykkede biografi om Christian 4. lå formentlig bag ønsket om, at han også beskrev svigersøn-